

LBRIS

We know
books

LUIGI PIRANDELLO

Teatru

Viața pe care ți-am dat-o ■ Fiecare în felul său

Lazăr ■ Povestea fiului schimbat

Traducere din limba italiană de
Marian Stan

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2023

Cuprins

Viața pe care ți-am dat-o (1923) -----	5
Actul întâi-----	7
Actul al doilea-----	29
Actul al treilea-----	51
Fiecare în felul său (1924) -----	61
Actul întâi-----	64
Primul interludiu coral-----	97
Actul al doilea-----	112
Al doilea interludiu coral-----	140
Lazăr (1929) -----	151
Actul întâi-----	153
Actul al doilea-----	182
Actul al treilea-----	210
Povestea fiului schimbat (1934) -----	225
I-----	228
II-----	235
III-----	243
IV-----	251
V-----	257

Această carte a fost tradusă cu ajutorul contribuției pentru traducere acordată de Ministerul Afacerilor Externe și al Cooperării Internaționale din Italia.

© Casa Cărții de Știință pentru prezenta ediție în limba română, 2023

Imagine coperta IV: Luigi Pirandello, desen de Karl S. Woerner, in *Books* (New York Herald-Tribune); sursa: The Miriam and Ira D. Wallach Division of Art, Prints and Photographs – Print Collection, The New York Public Library.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PIRANDELLO, LUIGI

Teatru : *Viața pe care ți-am dat-o, Fiecare în felul său, Lazăr, Povestea fiului schimbat* / Luigi Pirandello ; trad. din lb. italiană de Marian Stan. -

Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2023

ISBN 978-606-17-2229-7

I. Stan, Marian (trad.)

821.131.1

Tehnoredactor: Alexandra Ionel

Grafician: Roxana Ardelean

Casa Cărții de Știință

400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8

Tel./fax: 0264 431 920

www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

VIATA PE CARE ȚI-AM DAT-O

(1923)

Tragedie în trei acte

PERSONAJE:

Donn'Anna Luna

Lucia Maubel

Francesca Noretta, mama ei

Donna Fiorina Segni, sora Donnei Anna Luna

Don Giorgio Mei, preot

Lida (18 ani) și Flavio (20 de ani), copiii Donnei Fiorina

Elisabeta, bătrâna doică

Giovanni, bătrânul grădinar

Două servitoare (personaje feminine care nu vorbesc)

Femei de la țară

Într-o vilă singuratică din peisajul rural toscan. În zilele noastre.

ACTUL ÎNTÂI

Cameră aproape goală și rece, din piatră cenușie, în vila solitară a Donnei Anna Luna. O bancă, un dulap, o masă de scris, alte câteva piese de mobilier vechi, care dau senzația unui sentiment de pace departe de lume. Chiar și lumina care intră printr-o fereastră mare pare să provină dintr-o viață foarte îndepărtată. O ușă este în fund și alta pe peretele din dreapta, mult mai aproape de peretele din fund decât de avanscenă.

La ridicarea cortinei, în fața ușii din dreapta care dă în camera în care se presupune că fiul Donnei Anna Luna zace muribund, se vor vedea câteva femei de la țară, o parte îngenuncheate și o parte în picioare, dar aplecate în atitudine de rugăciune, cu mâinile împreunate în fața gurii. Primele, aproape atingând pământul cu fruntea, vor spune încet rugăciunea liturgică pentru muribunzi; celelalte iscodesc neliniștite și tulburate momentul trecerii în neființă, și, la un moment dat, le vor face semn celorlalte să întrerupă rugăciunea, și după o scurtă tăcere plină de suferință, vor îngenunchea și ele, iar, acum, și unele, și altele vor face rugăciunile pentru morți.

PRIMELE (*îngenuncheate; unele invocând divinitatea, celelalte, spunând rugăciunea*):

- Sfântă Maria,
- Roagă-te pentru el.
- Sfântă Fecioară a Fecioarelor,

– Roagă-te pentru el.

– Maica lui Hristos,

– Roagă-te pentru el.

– Maică a Harului Dumnezeuiesc,

– Roagă-te pentru el.

– Maică Precurată,

– Roagă-te pentru el.

CELELALTE (*în picioare, în acest moment le vor face semn primelor să întrerupă litania; vor rămâne o clipă parcă suspendate într-un gest de neliniște și tulburare; apoi vor îngenunchea și ele.*)

PRIMA: Sfinți ai lui Dumnezeu, grăbiți-vă în ajutorul lui.

A DOUA: Îngeri ai Domnului, veniți să primiți acest suflet.

A TREIA: Iisus Hristos care l-a chemat să-l primească.

A PATRA: Și duhurile binecuvântate să-l conducă din sânul lui Avraam la Domnul Atotputernic.

PRIMA: Doamne, miluiește-ne pe noi.

A DOUA: Hristoase, miluiește-ne pe noi.

A CINCEA: Dă-i odihnă veșnică și lasă lumina ta eternă să strălucească asupra lui.

TOATE: Odihnească-se în pace.

Vor rămâne puțin în genunchi pentru a spune în tăcere fiecare câte o rugăciune, apoi se vor ridica și își vor face cruce. Donna Fiorina Segni și preotul Don Giorgio Mei vor ieși din camera mortuară, emoționați și plini de compasiune și uimire. Prima, o modestă doamnă de la țară, pe la vreo cincizeci de ani, va purta cu

stângăcie haine la modă, dar discrete, pe corpul deformat de vârstă, cu care, copiii ei, care locuiesc în oraș, vor să fie îmbrăcată. (Se știe cum sunt copiii, când încep să stea cu gura pe părinți.) Celălalt este un preot de țară gras și bătrân care, chiar dacă vorbește cu greu, va avea întotdeauna ceva de adăugat la ceea ce spun alții sau la ce a spus el însuși, în ciuda faptului că de multe ori nu știe bine ce anume. Cu toate acestea, dacă este lăsat să vorbească liniștit, în felul lui, va spune lucrurile cu bun-simț și politețe pentru că, la urma urmei, este o persoană citită, și nu un prost.

DON GIORGIO (*către femei, încet*): Mergeți, mergeți, fiicele mele, și mai spuneți încă o rugăciune într-un binecuvântarea sufletului. (*Femeile se vor închina mai întâi în fața lui și apoi în fața Donnei Fiorina și vor pleca pe ușa din fund. Cei doi vor rămâne multă vreme tăcuți, ea parcă pierdută în doliul pentru sora ei, iar el ținut între dorința de a o dezaproba pentru atitudinea ei și mângâierea pe care nu știe s-o dea. La un moment dat, Donna Fiorina nu va mai putea îndura imaginea pe care o are în fața ochilor, cu disperarea surorii ei, și își va acoperi fața cu mâinile aruncându-se pe o bancă. Don Giorgio se va apropia de ea încet; se va uita la ea o vreme fără să spună nimic, clătănând din cap; apoi își va ridica mâinile ca cineva care se lasă în voia lui Dumnezeu. Nu e, slavă Domnului, o teamă comică a tăcerii, căci tăcerea vorbește mai mult decât cuvintele în anumite momente, dacă știi s-o faci să vorbească. Don Giorgio mai stă puțin lângă femeia trântită pe bancă și, în cele din urmă, spune, ca o adăugare la gândurile lui): Și... și nici măcar n-a îngenunchiat...*

DONNA FIORINA (*ridicându-se de pe bancă, fără să-și descopere fața*): O s-ajungă să-și piardă mințile! (*Descoperindu-și fața și întorcându-se către Don Giorgio*): Ați văzut cu ce ochi, cu ce voce ne-a impus să o lăsăm singură?

DON GIORGIO: Nu, nu. Ba dimpotrivă, mi se pare că rațiunea e prea puternică în ea și... și teama mea e alta, draga mea doamnă: că, din păcate, îi va lipsi prea mult sprijinul dumnezeiesc al credinței, și...

DONNA FIORINA (*se ridică, nerăbdătoare*): Oare ce face singură acolo?

DON GIORGIO (*încercând s-o liniștească*): Nu e singură; a vrut ca Elisabeta să rămână cu ea. Lăsați! Elisabeta e înțeleaptă și...

DONNA FIORINA (*brusc*): Dacă ați fi auzit-o în noaptea asta! (*Se va opri, văzând-o pe bătrâna doică Elisabeta părăsind camera mortuară și mergând spre ușa din fund*): Elisabeta! (*Și de îndată ce Elisabeta se va întoarce, ea va întreba îngrijorată, mai mult din gesturi decât verbal*): Ce face?

ELISABETA (*cu ochii fiți și vocea opacă, fără gesturi inutile*): Nimic. Se uită la el.

DONNA FIORINA: Și tot nu plânge?

ELISABETA: Nu. Se uită la el.

DONNA FIORINA (*frenetică*): De-ar plânge, Doamne! Măcar de-ar plânge!

ELISABETA (*întâi apropiindu-se, tot cu ochii fiți și cu vocea opacă, fără gesturi inutile, apoi uitându-se la unul și la celălalt, le va spune încet*): Și mereu spune că-i acolo! (*Va face un gest cu mâna care înseamnă „departe”*.)

DON GIORGIO: Cine? El?

ELISABETA (*dând din cap că da*).

DON GIORGIO: Acolo, unde?

ELISABETA: Vorbește pentru sine, șoptit, mișcându-se...

DONNA FIORINA: Și neputând face nimic pentru ea!

ELISABETA: E atât de sigură de ceea ce spune, că ți-e frică s-o ascuți.

DONNA FIORINA: Dar ce mai spune? Ce mai spune?

ELISABETA: Zice: „A plecat, dar se va întoarce”.

DONNA FIORINA: Se va întoarce?

ELISABETA: Așa, și e sigură.

DON GIORGIO: Plecat este într-adevăr, dar faptul că se va întoarce...

ELISABETA: Mi-a spus-o în față și a repetat-o mai tare, uitându-se drept în ochii mei: „Se va întoarce, se va întoarce”. Pentru că cel care este acolo sub ochii ei spune că nu-i el.

DON GIORGIO (*surprins*): Nu-i el?

DONNA FIORINA: Spunea așa și astă-noapte!

ELISABETA: Și vrea să fie luat imediat.

DONNA FIORINA (*își va acoperi din nou fața cu mâinile*).

DON GIORGIO: În biserică?

ELISABETA: Luat, spune. Și nu vrea să fie îmbrăcat.

DONNA FIORINA (*descoperindu-și fața*): Și cum, atunci?

ELISABETA: De îndată ce i-am spus că trebuie îmbrăcat...

DON GIORGIO: Da, înainte să înțepenească!

ELISABETA: A făcut un gest de groază. Vrea ca eu să mă duc să pregătesc să fie îmbăiat. Spălat, înfășurat într-un cearșaf și dus. Așa. Mă duc să spun repede ce-i de făcut și mă întorc. (*Iese pe ușa din fund*.)

DONNA FIORINA: O să înnebunească! O să înnebunească!

DON GIORGIO: Deh. Într-adevăr, să îmbraci pe cineva care s-a lepădat de toate... Poate de-aia nu vrea.

DONNA FIORINA: De-aia o fi; dar eu mă zăpăcesc, asta-i, când mă gândesc cum este.

DON GIORGIO: Făcând altfel decât ceilalți.

DONNA FIORINA: Nu pentru că vreau, credeți-mă!

DON GIORGIO: Cred, dar spun că îndoiala, cel puțin îndoiala că, îndepărtându-ne de ceilalți, de obiceiuri, putem să ne rătăcim și... și fără să mai găsim nici măcar tovarăși la durerea noastră. Pentru că, înțelegeți, o altă mamă s-ar putea să nu înțeleagă această goliciune în fața morții pe care ea o vrea pentru fiul ei.

DONNA FIORINA: Așa e, nici eu!

DON GIORGIO: Iată, vedeți? și... și o va judeca greșit, și...

DONNA FIORINA: Așa a fost dintotdeauna! Pare că stă să asculte ce-i spun ceilalți; și dintr-odată începe să vorbească, parcă de departe, cu cuvinte la care nimeni nu se așteaptă. Lucruri pe care – dacă sunt adevărate –, atunci când le spune ea, parcă le poți atinge – dar dacă te gândești din nou, o clipă mai târziu, te paralizează, pentru că nu i-ar trece nimănui prin minte, și aproape că te sperie. Eu chiar mă tem, vă jur că mă tem s-o aud vorbind; nu mai știu nici cum s-o privesc. Ce ochi! ce ochi!

DON GIORGIO: Eh, săraca mamă!

DONNA FIORINA: Văzându-și fiul dispărând așa, în două zile!

DON GIORGIO: Singurul fiu, de-abia întors!

Bătrânul grădinar Giovanni va apărea în acest moment speriat, în pragul ușii din fund, și va înainta spre ușa din dreapta; se

va uita o vreme la cadavru cu o prostrație suferindă; va îngenunchea aproape atingând pământul cu fruntea și va rămâne așa o vreme, în timp ce Donna Fiorina și Don Giorgio vor continua să vorbească.

DONNA FIORINA: După ce l-a așteptat atâția ani, atâția ani; mai mult de șapte, plecase tinerel.

DON GIORGIO: Îmi amintesc, pentru studiile de inginerie; la Liège, cred...

DONNA FIORINA (*se va uita la el, apoi dând din cap dezaprobat*): Acolo, acolo, unde apoi...

DON GIORGIO (*oftând*): Știu, știu. Ba chiar mă abțin, pentru c-ar trebui să-i spun...

Face aluzie la mama din cealaltă cameră.

Bătrânul grădinar Giovanni se va ridica, făcându-și cruce și va ieși prin ușa din fund.

DONNA FIORINA (*va aștepta până va ieși bătrânul grădinar și imediat, neliniștită, va întreba, făcând aluzie la fiul mort*): V-a lăsat, spovedindu-se, vreo dorință de îndeplinit?

DON GIORGIO (*grav*): Da.

DONNA FIORINA: Pentru acea femeie?

DON GIORGIO (*ca mai sus*): Da.

DONNA FIORINA: S-o fi căsătorit cu ea când a cunoscut-o la Florența, în studenție!

DON GIORGIO: Este o doamnă franțuzoaică, nu-i așa?

DONNA FIORINA: Da, acum. Dar prin naștere, nu; este italiancă. Studia și ea la Florența. Pe urmă, s-a căsătorit cu un francez, un anume domn Maubel care a dus-o mai întâi la Liège, apoi la Nisa.

DON GIORGIO: Aha, așa deci. Și el a urmat-o?

DONNA FIORINA: Ce chin pe această biată mamă! Să nu se întoarcă în șapte ani, nici măcar o dată, nici măcar pentru câteva zile, ca să o vadă! Și, la sfârșit, iată, s-a întors ca să moară așa, într-o clipă. Și nu se terminase, încă nu se terminase corespondența cu acea femeie. Ea știa deja: i-o fi mărturisit. (*Se va uita la el și apoi va întreba șovăind:*) Oare a lăsat vreo dispoziție testamentară pentru copii?

DON GIORGIO (*privind-o la rândul lui*): Nu. Care copii?

DONNA FIORINA: Nu știți că ea are doi copii?

DON GIORGIO: Ah, copiii ei, da, mi-a spus. Și mi-a spus că au fost salvarea mamei lor și a lui.

DONNA FIORINA: Salvarea, a spus?

DON GIORGIO: Da.

DONNA FIORINA: Nu sunt, deci... nu sunt ai lui?

DON GIORGIO (*imediat*): O, nu, doamnă! Din nefericire, nu se poate spune că este pură o iubire adulteră, chiar dacă se află doar în inimă și în minte; dar este sigur că... cel puțin așa mi-a spus el...

DONNA FIORINA: Dacă v-a spus-o cu limbă de moarte... Dumnezeu să mă ierte: mama lui mă asigurase de mai multe ori; vă mărturisesc că nu am putut să cred. Pasiunea era atât de mare, încât... da, chiar am bănuțit că cei doi copii...

DON GIORGIO: Nu, nu.

DONNA FIORINA (*ciulind urechile și făcându-i semn lui Don Giorgio să tacă*): Oh, Doamne, auziți? Vorbește... vorbește cu el!

Se va apropia ușor de ușa din dreapta și va asculta o vreme.

DON GIORGIO: Lăsați. De durere. Aiurează.

DONNA FIORINA: Nu. Faptul că lucrurile, așa cum sunt pentru noi, cum le gândim noi... această nenorocire... cine știe ce sens vor avea pentru ea!

DON GIORGIO: Dumneata ar trebui s-o obligi să lase măcar pentru o vreme singurătatea asta.

DONNA FIORINA: Imposibil! Nici măcar nu încerc.

DON GIORGIO: Măcar ia-o la vila dumatăle, de aici de alături!

DONNA FIORINA: Măcar de-ar vrea! Dar nu iese de aici de peste douăzeci de ani. Mereu gândind, mereu gândind. Și încetul cu încetul s-a făcut așa... parcă s-a înstrăinat de toate.

DON GIORGIO: Ee, să aduni gândurile care se nasc din singurătate e rău, rău; ele se distilează în lăuntru tău, ca niște cețuri de mlaștină...

DONNA FIORINA: Singurătatea o are de-acum în lăuntru ei. E de-ajuns să-i vezi ochii pentru a înțelege că nu-i mai poate veni din afară o altă viață, nici măcar o cât de mică îndepărtare de la această stare actuală. S-a închis aici în vila asta unde liniștea – sus, ca să străbați camerele mari și pustii – este înspăimântătoare, înspăimântătoare. Pare că, nu știi, că timpul se scufundă. Zgomotul frunzelor, când e vânt! Gândindu-mă la ea, aici, singură, simt o tristețe pe care nu știu să v-o descriu. Îmi imaginez că acel vânt trebuie să-i ia sufletul. Înainte, însă, când fiul ei era plecat, știam unde îl duce; dar acum? Dar acum? (*Văzându-și sora apărând în pragul ușii din dreapta.*) Ah! Doamne, iat-o!

Donn'Anna Luna, toată albă și foarte impresionată, va avea o lumină în ochi și o voce pe buze atât de „ale ei”, încât o vor face

aproape religioasă, singură printre ceilalți și lucrurile care o înconjoară. Singură și nouă. Iar această „singurătate” a ei și această „noutate” a ei vor tulbura cu atât mai mult, cu cât se vor exprima cu o simplitate aproape divină, deși ea va vorbi ca într-un delir lucid, aproape ca suflarea tremurândă a focului interior care o mistuie și care astfel o consumă. Se va duce la ușa din fund fără să spună nimic; acolo, în prag, va aștepta puțin; apoi, văzând-o pe Elisabeta întorcându-se cu două servitoare care vor aduce un lighean cu apă aburindă infuzată cu ierburi aromatice, va spune cu o ușoară, dureroasă nerăbdare:

DONN'ANNA: Repede, repede, Elisabeta. Și fă cum ți-am spus. Dar repede.

Cele două servitoare, fără să se oprească, vor traversa scena de la o ușă la alta.

ELISABETA (*cerându-și scuze*): A trebuit să dau și alte porunci.

DONN'ANNA (*pentru a întrerupe scuzele*): Da, da.

ELISABETA (*continuând*): Și apoi doctorul va trebui să vină iar să vadă; și să-i lăsăm timp ca să...

DONN'ANNA (*ca mai sus*): Da, du-te. Uite acolo (*va arăta spre pământ, lângă Elisabeta*) o coroană. Trebuie să-i fi căzut uneia dintre acele femei. (*Elisabeta se va apleca să o ridice, i-o va da și se va duce la ușa din dreapta. Înainte ca Elisabeta să plece, îi va spune*): Așa cum ți-am spus eu, Elisabeta.

ELISABETA: Da, stăpână. Nu te îndoi. (*Pleacă.*)

DONN'ANNA (*privind la umila coroană*): Să te rogi – să îngenunchezi de durere... Iată, Don Giorgio. (*Îi va înmâna coroana.*) Pentru mine este mai greu. În picioare. Urmărindu-l, clipă de clipă. La un moment dat, aproape că-ți lipsește răsuflarea; te prăbușești și te rogi: „O, Doamne, nu

mai pot rezista, lasă-mă să-mi îndoi genunchii!”. Nu vrea. Ne vrea în picioare; vii, clipă de clipă, aici, aici; fără odihnă.

DON GIORGIO: Dar viața adevărată e acolo, doamnă!

DONN'ANNA: Eu știu că Dumnezeu nu poate muri în fiecare făptură a Lui care moare. Dumneata nici măcar nu poți spune că fiul meu e mort; îmi spui că Dumnezeu l-a luat înapoi la Sine.

DON GIORGIO: Iată, da! Exact!

DONN'ANNA (*cu disperare*): Dar eu încă sunt aici, Don Giorgio!

DON GIORGIO (*imediat, ca să o mângâie*): Da, sărmana mea doamnă.

DONNA FIORINA: Biata mea Anna, da.

DONN'ANNA: Și nu credeți că, pentru noi, Dumnezeu nu este acolo, atâta timp cât El vrea să rămână aici, în mine, în noi; nu numai pentru noi, ci și pentru ca toți cei plecați să continue să trăiască în noi?

DON GIORGIO: Să trăiască în amintirea noastră, da.

DONN'ANNA (*îl va privi de parcă ar fi rănită de cuvântul „amintire” și își va întoarce încet capul ca și cum nu ar vrea să-și vadă rana; se va așeza și își va spune, cu durere, dar cu voce rece*): Nu mai pot vorbi sau auzi vorbindu-se.

DONNA FIORINA: De ce, Anna?

DONN'ANNA: Cuvintele, cum le aud rostite de alții!

DON GIORGIO: Am spus „amintire”.

DONN'ANNA: Da, Don Giorgio; dar e ca o moarte pentru mine. Dacă nu am trăit niciodată din altceva? Dacă nu